

DE HOUTHEMER KNIP

Rinus Suijkerbuijk

In Houthem werd in de periode 1875–1897 een krant uitgegeven, aanvankelijk tweemaal, maar na 1886 driemaal per week verschijnend. Doelgroep waren lezers in de regio Meerssen, Valkenburg en Gulpen. De “Limburger Koerier” te Heerlen en het “Dagblad van Maastricht” bedienden die plaatsen en hun omgeving.

In 1881 kost een kwartaalabonnement, *franco per post*, f. 0,65; voor het buitenland f. 1,20. Dat men ook in Duitsland abonnees had, moge bovendien blijken uit het feit dat “Advertentiën van Deutschland alleen aangenomen worden door het advertentiebureau van Adolf Steiner te Hamburg”.

Ongetwijfeld zullen er kranten ter plaatse zijn uitgedragen, zonder tussenkomst van een postale dienstverlening; het grootste gedeelte van de oplage zal echter per post verzonden zijn. Gedrukt in de morgen, verzonden tussen 12 en 16 uur kon de krant 's avonds gelezen worden, immers de post werd meerdere malen per dag bezorgd!

Hulppostkantoor

Het Limburgsch Nieuwsblad werd uitgegeven door de gebroeders Crolla: Alphons (Petrus Alphonsius), Mathieu (Maria Valentijn) en Jos (Petrus Josephus).¹ Sinds 1861 runde de familie Crolla-Weustenraad de ‘post’ te Houthem. Als moeder Crolla-Weustenraad op 3 januari 1885 overlijdt, zet Alphons de werkzaamheden als hulppostkantoorhouder (inclusief rijks telefoon en telegraaf) voort tot zijn overlijden op 11 december 1917.²

De documentatie van het voormalige “Postmuseum” te 's-Gravenhage geeft volgende informatie:

Het hulppostkantoor dat te Houthem 16 December 1880 werd gevestigd, ressorteerde onder het postkantoor Meerssen, met welk kantoor over en weder tweemaal daags een rechtstreeksche verbinding werd onderhouden, door middel van een bodeloop van HOUTHEM over MEERSSSEN naar het spoorwegstation te BUNDE v.v.. Deze bodeloop werd als volgt uitgevoerd:

van Houthem	5.15	m	en	4	av
te Meerssen	6.	“	“	4.45	“
van Meerssen	6.15	“	“	5.	“
te Bunde (st)	6.30	“	“	5.15	“
van Bunde (st)	7.30	“	“	5.30	“
te Meerssen	7.45	“	“	5.45	“
van Meerssen	8.	“	“	6.	“
te Bunde [Houthem??]	8.45	“	“	6.45	“

De brievenaarder te Houthem, P.A. Crolla, werd met de uitvoering van dezen dienst belast. Het kantoor waar vanuit de bestelling geschiedde werd gehouden in een afzonderlijk daartoe ingericht vertrek. Hij genoot een jaarlijksche vergoeding van f. 200,--.

Het hulppostkantoor Houthem kwam per 1 juli 1898 onder postkantoor Valkenburg.

Onduidelijk is of Alphons (P.A.) Crolla zelf gedurende 7½ jaar 's morgens en 's avonds een wandeling/bodeloop van ca 3 uur maakte met de post [en een stapel zelfgedrukte kranten] naar het station Bunde.

24-01-1885 vestiging van een rijks(telegraaf)kantoor met telefoon-dienst te Houthem, aangesloten op het rijks-telegraafkantoor te Valkenburg.

Stempeltypen.

Bij de instelling als hulppostkantoor werd op 15 december 1880 aan Houthem een **langstempel** uitgereikt. Een simpel stempel, slechts de naam HOUTHEM, met geen enkele tijds- of datumaanduiding. De poststukken werden pas op het postkantoor (dus Meerssen) van een dag/tijdstempel voorzien [op 2 oktober 1893 en 22 maart 1901 werden soortgelijke langstempels verstrekt].

In oktober 1882 werd een brief te HOUTHEM gestempeld met het langstempel, naar het station te BUNDE gebracht en in de trein van EINDHOVEN naar MAASTRICHT van een dagtekeningstempel voorzien. Het hulppostkantoor te Houthem kreeg pas medio 1883 een dagtekeningstempel.

Houthemmer knip: aangesneden zegels afkomstig van adresstrookjes op het Limburgsch Nieuwsblad geplakt. Afgestempeld met het langstempel HOUTHEM, dus waarschijnlijk vóór mei 1883 gebruikt. Een zegel nog op een gedeelte van het adresstrookje.

Vanaf 8 mei 1883 had het hulpkantoor de beschikking over een zogenaamd **kleinrondstempel**, waarin naast de plaatsnaam ook de datum en de tijdsperiode van het gebruik waren opgenomen [op 4 juli 1887 en 27 februari 1894 werden soortgelijke kleinrondstempels verstrekt].

Op 29 juni 1903, kon, met het postkantoor Valkenburg als hoger kantoor, een **grootrondstempel** gebruikt worden.

Het moge duidelijk zijn dat voor de filatelistische specialist Houthem (later Houthem-St.Gerlach genaamd) een prachtige mogelijkheid biedt om een fraaie collectie op te zetten!

Houthemmer knip

Als men een brief of ander poststuk door de Posterijen wil laten verzorgen, dan dient men er voor te zorgen dat het te verzenden stuk voldoende gefrankeerd is.³ Datzelfde gold natuurlijk ook voor de verzending van het Limburgsch Nieuwsblad. Maar honderden exemplaren van postzegels voorzien en afstempelen is een tijdrovende bezigheid. De krant moet snel naar de lezer!

De oplossing werd gevonden door, op een rustig tijdstip, adresstrookjes klaar te maken, daarop postzegels te plakken en deze op het hulppostkantoor (een ruimte naast de drukkerij) te laten afstempelen.

De adresstrookjes (gedrukt in blokken van 10 of 20) werden dan losgeknipt tot (10 of 20) afzonderlijke losse strookjes en op de krant geplakt. Ze konden daarna direct met de postbode mee, naar het postkantoor, station of klant.

In andere plaatsen, bijvoorbeeld Heerlen⁴, moesten de drukkerijmedewerkers naar het elders gelegen postkantoor: in Houthem was de uitgever/drukker tevens postbeambte: gemakkelijker kon het niet. En zou er alleen in de 'postruimte' gestempeld zijn?

Omdat bij het knippen tot afzonderlijke adresstrookjes niet altijd even zorgvuldig tewerk werd gegaan, werden de op de strookjes geplakte en afgestempelde postzegels "beschadigd", "verknipt". De zegel was niet meer 4-zijdig perfect getand (en de postzegelverzamelaar nam zo'n beschadigde zegel natuurlijk niet in zijn collectie op). Het is dan ook moeilijk om "Houthemer knip"-zegels te vinden. Toch is men er in geslaagd om aan de hand van 12 postzegels met afstempelingen uit de jaren 1884-1893 een goed beeld te krijgen van deze voorafstempeling te Houthem⁵.

1871: ½ Cent-zegel

Van de zegels als Houthemer knip bekend is ruim 90% met een nominale waarde van ½ Cent. En dat is niet verwonderlijk omdat dat sinds 1 januari 1871 het binnenlands tarief was voor de verzending van een nieuwsblad met een gewicht minder dan 25 gram (en het leeuwendeel der uit Houthem verzonden kranten zal niet meer dan twee bladen, en op zaterdag vier bladen, geteld hebben). Er bestond geen ander poststuk dat voor dat enkelvoudig tarief verzonden kon worden: andere gedrukte stukken moesten met 1 Cent per 20 gram gefrankeerd worden. De stelling dat perfect getande ½ Cent-zegels, met een dwarsgeplaatst stempel Houthem, slechts als frankering voor het Limburgsch Nieuwsblad gediend kunnen hebben, is zeer wel verdedigbaar. Temeer nu blijkt dat de stempels op verschijningsdata van die krant gebruikt zijn.

Illustraties

Er kunnen slechts enkele zegels met aangesneden kant getoond worden. In theorie kunnen er drie zijden aangesneden zijn (bij adresseerstroken in bloks van 20 gedrukt), maar zulke exemplaren zijn tot nog toe niet gevonden.

Houthemer knip: duidelijk aangesneden zegels, met soms nog een strookje van de naastliggende zegel er aan vast. Goed leesbaar kleinrondstempel HOUTHEM uit 1892.

Misschien is het weinige voorkomen van de "Houthemer knip" ook te verklaren door de zorgvuldige wijze van werken van de drukker/hulppostkantoorhouder.

Hij kan de zegels eerst uit het vel gescheurd en toen op afzonderlijke stroken stuk voor stuk opgeplakt hebben. Maar, ook normale ½ Cent-zegels zijn moeilijk te vinden.

Indien iemand een Houthemer knip, liefst nog op een exemplaar van het Limburgsch Dagblad weet te vinden, houdt 't Sjtiegelke zich voor publicatie van die sensatie aanbevolen.⁶

Noten

1. Wie precies in de loop van het bestaan van de drukkerij Crolla verantwoordelijk en gerechtigd was is een te ingewikkeld verhaal, voor de Houthemer Knip irrelevant.
2. Ton Crolla, Cr –V-13, geschiedenis van de familie Crolla, [ongepubliceerd], welwillend ter beschikking gesteld van de Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach door de auteur.
3. De gewoonte om de ontvanger de portokosten aan de bode te laten voldoen, zodat men zekerheid had dat het stuk de geadresseerde werkelijk bereikt had, was geruime tijd na de introductie van postzegels in onbruik geraakt.
4. L.M.A. Knarren te Amstenrade [expert van de "Heerlense knip", door hem in een zeer omvangrijke en gedocumenteerde collectie samengebracht] in Der Heerlen'sche Schnitt, Aachen, 1991. Ik dank de heer Knarren hartelijk voor zijn vriendelijke medewerking en het beschikbaar stellen van philatelistisch materiaal.
5. Vademecum voor de verzamelaar van de Nederlandse voorafstempelingen, blz. 15-21, Vught, 1993.
6. Mijn oproep in 't Sjtiegelke nr. 16 heeft nauwelijks respons opgeleverd, wellicht omdat zendingen vanuit Houthem verzonden doorgaans elders terechtkomen. Maar soms komt een poststuk/kaart terug.